

Aarhus School of Architecture // Design School Kolding // Royal Danish Academy

Vor tids forlangende

Thorborg, Christoffer

Published in:
Arkitekten

Publication date:
2019

Document Version:
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):

Thorborg, C. (2019). Vor tids forlangende. *Arkitekten*, 04(2019), 71-73.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

VOR TIDS FORLANGENDE

Chiesa di San Giovanni Evangelista, Ravenna. Opført i det femte århundrede e.Kr. Sønderbombet mellem 30. december 1943 og 9. september 1944. Restaureret og rekonstrueret efter krigen af den italienske restaureringsarkitekt Ambrogio Annoni (1882-1954), der regnes til den såkaldte *restauro critico*-tradition.

Interview med Donatella Fiorani ved Christoffer Thorborg

Donatella Fiorani er professor i restaurering ved Sapienza-universitetet i Rom og deltog i januar i et restaureringsseminar i Aarhus. Christoffer Thorborg var også til stede og interviewede efterfølgende Fiorani om italiensk restaureringsteori og om spøgelsesarkitektur.

Italien har spillet en afgørende rolle for udviklingen af den moderne restaureringskunst, og i den internationale løsning af 1800-tallets kontrovers mellem fransk *restauration* og engelsk *conservation* er der en vigtig italiensk forbindelse: Ikke blot er *Veneziacharteret* fra 1964 som historisk overenskomst foregrebet i det italienske *Carta del Restauro* fra 1932, men også allerede Camillo Boitos sokratiske dialog *Questioni pratiche di belle Arti* fra 1893 foregriber mange af dette skelsættende charters principper og foreslår en konsensus mellem den franske og den engelske skole. Og så har jeg end ikke nævnt *Veneziacharterets* påvirkning fra Cesare Brandis *Teoria del Restauro* fra 1963. Tillige synes man i Italien at have et særdeles veludviklet teoretisk fundament præget af sproglig præcision. Eksempelvis kan man på italiensk sondre mellem *restauro scientifico*, *restauro conservativo*, *restauro di manutenzione-ripristino* og *restauro critico*, for blot at nævne et par positioner.

Er disse mangfoldige og veludviklede teoridannelser udtryk for divergerende skoler eller for en tronfølge i tur og orden?

DF Der er tale om en lineær, successiv udvikling. Camillo Boito var den første, der, som du rigtigt nævner, forsøgte at skabe balance mellem den stilistiske og den konserverende tilgang. Nu forholder det sig sådan, at siden Gustavo Giovannoni var elev af Boito, står hans tænkning følgelig i gæld hertil. Hvad Giovannoni særligt betonedede var differentieringen af nyt og gammelt; samt dette princip, at nytilføjelser ved restaureringer bør basere sig på en forsimpning af det arkitektoniske sprog. Giovannoni var samtidig med modernisterne, men står på visse punkter også i kontrast til disse. Modernisterne betonedede ligesom Giovannoni en simplificering af formen; men hvor sidstnævnte var optaget af bevaringen af de historiske bycentre, var modernisterne fast besluttede på radikalt at omstyrte disse.

Hernæst følger Giulio Carlo Argan. Som kunsthistoriker var hans formale afsæt en kende anderledes. Ligeledes var han tøvende ved at gå ind i restaureringskunsten; men da det italienske kulturministerium ville oprette *Instituto Superiore per la Conservazione ed il Restauro* i 1939, var Argan deres førstevalg til direktørposten; denne spurgte så sin ven Cesare Brandi, hvorved Brandi fik posten. Brandi var ligeledes selv kunsthistoriker og -kritiker; og han forsøgte på ganske intelligent og sofistikeret vis at udvikle sine teoridannelser, der udgik fra en antagelse om, at billedhugger-, maler- og bygningskunsten nok er forskellige kunstformer, men dog fordrer den samme restaureringsfaglige metodelære.

Nu nævnte du selv Roberto Pane og Renato Bonelli, der rigtignok følger herefter. Disse virkede under Anden Verdenskrig, og følgelig forholder deres teorier sig til de problemer, der opstod da. Eksempelvis problemet om den eventuelle rekonstruktion af de under krigen destruerede monumenter. Sagen var, at mange arkitekter ureflekteret troede, at man blot kunne genopbygge de ødelagte monumenter i samme form. Men vi har jo længe vidst, at det slet ikke er så ligetil. Derfor var Bonelli og Pane meget optaget af behovet for at lade restaureringen fremtræde klart aflæselig som netop en nyere intervention i bygningsens historie. Forskellen mellem de to er dog, at hvor Bonelli hovedsageligt fokuserede på monumentalarkitekturen, da banede Pane vejen for restaureringen af de mindre bydannelser som helhed. Man kan sige, at Pane var den første, der beskæftigede sig med restaureringen af den mere prunkløse, anonyme bygningskultur.

Uagtet denne lineære udvikling oplevede vi dog i 1980'erne en form for skisma mellem tre skoler: Den milanesiske, der så bevaringen af bygningens proceshistorie som den fornemste

Chiesa di San Giovanni Evangelista efter bombeangreb under Anden Verdenskrig.

opgave, over for den romerske, der insisterede på betimeligheden af rekonstruktion og nytilføjelser af æstetisk kvalitet; en tredje position, der ligeledes stammede fra Rom, forsøgte at balancere disse to ekstreme positioner i en kritisk syntese, idet man fastholdt behovet for maksimal konservering uden at benægte muligheden for at introducere nye elementer, der var forenelige med bygningens kunstneriske og historiske natur, såfremt det måtte være nødvendigt. Dette var 80ernes store debat, som måske i for høj grad fremhævede kontrasten mellem skolerne og overså de ligheder, der trods alt var, og således ikke fremelskede udviklingen af nye forskningsspørgsmål. I dag er der dog igen bedre konsensus, men vi står også over for andre faglige problemer; vi må eksempelvis nu på anglosaksisk vis forholde os til problematikken omkring immateriel kulturarv. Men dialogen mellem de forskellige skoler er god, og vi er tilbage i en god gænge.

I dag fordømmer mange det 19. århundredes stilrestaurerings-tilgang. Hvilke tilgange fra vor tid tror du, at vi i fremtiden vil fordømme?

DF Det er endnu for tidligt at sige, hvad vi gør galt. Men en afgørende problematik i vor tid er vor afhængighed af teknologien, i særdeleshed den digitale. Vi er ved at give afkald på den humanistiske kontrol over vores valg. F.eks. er det problematisk, at vi i stadig stigende omfang gør brug af digitale diagnostiske redskaber uden egentlig at have forstået, hvordan teknologien påvirker de resultater, vi får. Uden den adækvate brug af vor humanistiske viden risikerer vi at forårsage alvorlige skader på vor bygningsarv i de kommende år.

Men rummer disse teknologier ikke store muligheder? Kunne man ikke forestille sig, at vi kunne tøjle digitaliseringen?

DF Tillad mig, inden jeg svarer på dit spørgsmål, at præcisere problematikken. Ser du, siden Viollet-le-Duc og indtil for godt 30 år siden startede enhver restaureringsarkitekt med at foretage en grundig opmåling. Denne opmåling var en fysisk opmåling: Man brugte sin tommestok, man tegnede i hånden, man var kropsligt til stede i bygningen og iagttog den ganske nøje; man var tvunget til at dvæle ved den over lang tid, hvorved man blev uhyre bevidst om bygningens fysiske og geometriske identitet. I dag er situationen den, at hvis man skal bruge en opmåling, så sender man en tekniker af sted med laserscanner, droner og hele molevitten. Og så får man noget, man kan arbejde med på sin computer. Men du har aldrig rørt bygningen. Du har formentlig slet ikke været til stede selv. Alligevel har du følelsen af at have kontrol over bygningen. Men det er ikke sandt! Skønt laserscanneren har opmålt millioner af punkter, så har du ikke ét eneste mål. Du har blot koordinaterne på en masse vilkårlige punkter. Det er noget helt andet. For du ved ikke, hvor bred fordækningen er, eller hvor højt vinduet er. Du har med andre ord ingen faglig viden om bygningen.

Her er et eksemplificerende apropos på sin plads: For nyligt overhørte jeg således en ung ph.d.-studerende og ekspert i 3D-scanning fortælle en jævnaldrende veninde om sit arbejde for en arkæolog. Hoverende nedgjorde hun, hvor oldnordisk hun mente, denne ældre herre havde været. Arkæologen havde nemlig gentagne gange forgæves forsøgt af få hende til at oplyse, hvad afstanden mellem søjlerne var. Men som hun sagde, "så fattede han ikke, at man slet ikke behøvede at kende afstanden, for hun kendte jo det nøjagtige

koordinat for hvert eneste punkt på bygningen!" Således fik hun uforvarende demonstreret, at hun intet havde forstået om sit eget fag.

Gør man nu det, at man, uden således at have forstået bygningen, overfører sin 3D-scanning til en BIM-model, så er vejen til helvede brolagt. For BIM kan på ingen måde adækvat beskrive en historisk bygnings kompleksitet, endsi dens bevaringsværdier. Tillige er det, man tegner på, den blotte abstrakte idé – et gøglebillede, en form for spøgelsesarkitektur. Uden nogen sinde at vide det, kan man være i færd med at ødelægge alt.

Så for at svare på dit spørgsmål: Da udviklingen drives af kræfter, som vi restaureringsarkitekter ikke er herrer over, er vor eneste mulighed efter bedste evne at gøre vort til at tøjle disse teknologier. Vi må forsøge at udvikle teknologier, der er i stand til at indfange og repræsentere den historiske arkitekturs dybe kompleksitet. Lykkes dette ikke, vil der i de kommende år blive forvoldt stor skade på vor bygningsarv.

Bevares, vel rummer de digitale teknologier mange muligheder. Men de kan aldrig erstatte vort humanistiske fundament. Og vi må ingensinde overlade dem til teknikerne. Dette er vor tids forlangende.

Christoffer Thorborg er arkitekt MAA, ph.d. og adjunkt ved Arkitektskolen Aarhus.

Donatella Fiorani var hovedtaler på Restaureringsseminar 2019, der blev afholdt d. 31. januar i Aarhus.

Chiesa di San Giovanni Evangelista før sønderbombningen under Anden Verdenskrig.